

letnik 6, številka 1 / (marec) 2007, ISSN 1854-4096

[Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije](#)

Odgovorni in tehnični urednik, [Marino Kačič](#)

Naročnikov v digitalni in zvočni obliki: 1051

=====

Opozorilo: Avtorji prispevkov so odgovorni za svoja stališča!

[Domov](#) [Uredništvo](#) [Naročite brezplačen Rikoss](#)

KAZALO

1. UVODNIK: Tabu in neznano sprožata občutek nelagodja
2. AVTOPORTRET: Franci Kovačič
3. POPOTNIŠKI UTRINKI: Zaradi ene zvezde
4. INTEGRACIJA: Nova knjiga o vzgoji in izobraževanju slepih in slabovidnih v Sloveniji
5. DOBRO JE VEDETI: Oblike in videz brajeve pisave
6. SPLETNA DOSTOPNOST: Spletne strani, ki omogočajo obisk 20% dodatne populacije
7. NAMIGI IN NASVETI: Nastavimo evro kot privzeto valuto na našem računalniku, Kako do mape Moji dokumenti?
8. NOVOSTI IZ INVALIDSKEGA VARSTVA: Gibalna oviranost slepih otrok
9. OGLASNA DESKA: Center dostopnosti – Windows Vista
10. NOVIČKE: nov Jaws 8.0, nov Talks 3.1 za slepe in slabovidne

1. UVODNIK: Tabu in neznano sprožata občutek nelagodja

Vaš urednik: *Marino Kačič*

Spoštovani!

Še preden gremo na naslovno temo naj vas opozorim na članek v rubriki dostopni splet: Spletne strani, ki omogočajo 20% dodatne populacije. Sodelavec Davor bo skozi zgodbe različnih ljudi s posebnimi potrebami prikazal kako preprosto izdelati spletne strani, ki so dostopne za vse ljudi. Če veš kako narediti in to od začetka vključiš v izdelavo, to ne pomeni bistvene razlike v delu, niti v finančnem vložku. Je pa bistvena razlika v tem, da lahko dostopajo vsi ljudje, torej tudi ljudje s posebnimi potrebami, katerih naj bi bilo po ocenah do 20 odstotkov populacije. Če se je včasih te ljudi obravnavalo le kot strošek in oviro (tabuji), se jih danes vse bolj prepozna kot enakovredne uporabnike in kupce. Trend širjenja teh uporabnikov je podoben kot pri ostali populaciji, le z manjšim zamikom. Ali lahko kot lastniki spletnih strani kar tako zgubite petino populacije in to le zato, ker ne zahtevate od izdelovalca, da naredi sodobno spletno stran, torej dostopno za vse ljudi? Če želite vedeti kako se izdelava tako spletno stran, sledite tej rubriki skozi letošnje leto, saj bo vsak članek pokazal izdelavo za drugo področje. Vsa navodila pa bodo dostopna tudi na domači spletni strani Rikoss. Nobene potrebe ni, da obtičimo v tabu predstavi, da so spletne strani z grafiko narejene le za videče osebe. Le pravilno se je treba tega lotiti, pa bodo dostopne skoraj vsem.

Med zadrego in smehom

Vsak se je že kdaj znašel v situaciji, ko je nehote naredil nekaj, kar v tistem času in tistih okoliščinah ni bilo primerno. Sledila je zadrega, opravičilo ali pa obnašanje kakor da se ni nič zgodilo. Na primer: nekdo, ki zelo, zelo slabo vidi, v disku pleše z punco pred katero prikriva, da skoraj nič ne vidi. Če bi povedal bi tvegaj, da bo zapravil vsako možnost zблиžanja. Hrup, mračnost v prostoru in bliskanje barvnih žarnic mu povzročita, da še manj vidi. In povsem običajno je, da se soplesalec med plesom premika. V tem primeru se punca premakne na drugo stran, fant pa jo nagovarja v smer, kjer je prej bila. Torej govori v smer, kjer ni nikogar. Ko se eden ali drugi tega zave, nastane zadrega in nelagodje. Punca se morda sprašuje ali je s tem človekom kaj narobe? On pa si morda v svoji muki misli, da je en tepec, ker ni opazil, kdaj se je premaknila.

Manjše dogodke zadrege skušamo čim prej pozabiti, večji pa nam ostanejo kot mučna izkušnja. Večkrat se dogaja, da se potem morebitnim podobnim okoliščinam izogibamo. Če se to ponavlja ali je tega veliko, za slepega/slabovidnega pomeni to izmikanje novim možnostim in posledično osebnemu razvoju, za okolico pa pomeni, da se izogibajo stika, gredo raje tiho mimo ali spregovorijo le, če je nujno potrebno. V obeh primerih se odtujujemo. K sreči je vedno več ljudi na obeh straneh, ki tvegajo nelagodje in tako prej ali slej spoznajo, da se vedno najde kakšen odgovor tudi na neprijetne situacije. Ključno pravilo pri tem je: "Tvegaj nelagodje in vzdrži v tej situaciji!" Z malo poenostavitve lahko rečemo, da se vedno najdejo rešitve. Ob tem pa prihaja nehote tudi do osebnostnega zorenja. Dober znak, da smo na pravi poti zorenja je ta, da se takim dogodkom lahko nasmejimo. Seveda na svoj račun. To ni norčevanje iz sebe, to je pogled iz humorne plati dogodka. Poleg tiste resne, ki vzbuja zadrego, večinoma ostaja tudi tista druga plat, ki vzbuja smeh.

Znano je, da je slepim in slabovidnim tak humor blizu. Nekaterim se to zdi "črni humor", drugi se ob tem hihitajo, tretjim je nerodno. Smatramo, da je govorjenje o tem (seveda ko ne žalimo ali se posmehujemo drugemu) zdravilno. Sam menim, da je Zdravilno za tistega, ki je to doživljal in zdravilno za družbo, ki te stvari še vedno preveč tabujizira. O tem se kakor ne sme govoriti, ker se ne spodobi. Zaradi tega nepisanega pravila molka, se premalo ve o tem oziroma se napačno sklepa. Da bi vzpodbudili javno diskusijo in **detabujizirali** tovrstne teme bomo v **Rikossu** v bodoče objavljali tovrstne izkušnje oziroma anekdote. Zelo, zelo resno vabimo k sodelovanju tako slepe/slabovidne kot druge ljudi, ki imajo tovrstne izkušnje zadrege/nelagodja ob kakšnem srečanju s slepimi/slabovidnimi ali drugimi hendikepiranimi. Anekdote bomo po potrebi uredili in objavili na spletni strani Rikoss. Najbolj izvirne pa objavili v vsaki številki Rikossa. Anekdote so lahko podpisane s pravim imenom ali pa s psevdonimom (torej so anonimne), kakor je primer spodaj. Anekdote so lahko zelo kratke ali daljše, lahko so urejene ali neurejene, le da niso žaljive. Anekdote prosim pošljite na elektronski naslov uredništva ali kateregakoli od sodelavcev. Izbrali bomo anekdoto leta in jo nagradili!

Na avtobusni postaji, (Napisala: Cvetka)

Nedelja je in jaz potujem iz Gorenjske proti Štajerskemu koncu. Vem, da bom morala v prestolnici čakati uro in pol. Ker imam slabe izkušnje s stranišnimi potrebami že od kosila dalje ne spijem ničesar. Kako bi sicer prišla do WC-ja v Ljubljani.

A glej ga zlomka. Kmalu po prihodu v Ljubljano začutim tiščanje v mehurju. V sebi se sprašujem ali bom ali ne zdržala do doma. Izkušnje so z neke vožnje grozljive, a da bi se sama podala na lov za straniščem... Nimam poguma. Ne najdem se. Vem, da nekaj časa vlada poseben režim tovrstnih opravil. Treba je kupiti nekakšen žeton, ga vtakniti v železna vrata... Še nikdar nisem tega počela in dvom se razrašča. Pa se spet potolažim, da ni tako hudo in da bom že nekako zdržala. A tolažbe ne pomagajo dolgo. Morala bom v akcijo. Nekomu bom morala reči, se najprej s palico prebiti do okenca v stavbi avtobusne postaje. Delam pravi strateški načrt. Pripelje avtobus. Upam, da je pravi in da me bo odrešil tuhtanja. A ura kaže še dobre tri četrt ure do odhoda. Torej časa je dovolj. In seveda avtobus ni pravi. Kaj pa če bi poklicala prijateljico in pri njej prespala. Saj je nisem videla že dolgo časa in jutri nimam službe v zgodnjih urah. Že vrtim številko mobitela. Nihče se ne javi. Zdaj vem, da tiščanje ne bo prenehalo, četudi prekličem vsa poznanstva po mestu. Vsaj poskusiti bi morala, pa četudi bom morala zaprositi nekaj ljudi. Bom pač malo sestopila iz moje »drže "štrašne" samostojnosti.

Vstopim v stavbo in prisluhnem. Nedelja je in še praznik za povrhu. Ljudi je silno malo. Zaslišim iz katere smeri prihaja glas prodajalke vozovnic. Pristopim, si kupim karto, povprašam po žetonih in se postavim na stran. Čakam prvo »žrtev«. Ne čakam dolgo, ko k okencu pristopi gospa in si kupi vozovnico. Jaz jo hitro poprosim, če bi šla z mano do stranišč in mi vtaknila žeton v špranjo. Takoj je za to, a se tudi ona ne znajde najbolje. Ko stopam po stopnicah toaletnih prostorov pa me, še preden se dobro zavem, vzame pod okrilje prijazna in moram reči, spretna varuhinja snage. Popelje me do straniščnih vrat, papirnatih brisač in avtomatskih železnih vrat. Varovanje je tu res popolno. Olajšana skrbi in pritiska v mehurju v miru počakam na avtobus. Pa toliko tuhtanja in drame je bilo potrebne za pridobitev tega blagega občutka.

[Na vrh](#)

2. AVTOPORTRET: Franci Kovačič

Nekega februarskega dne leta 1939 sem se rodil staršem kot tretji otrok, za menoj pa se jim je rodila še sestra. Naša hiša je bila sredi majhne, nekoliko raztegnjene vasice Zavrh na Velikih Blokah. Ko je prišla vojna, so nam Italijani požgali hišo in hlev, odpeljali živino, mi pa smo se še pravočasno umaknili v gozd. Ker se v požgano hišo nismo mogli vrniti, smo se za nekaj časa selili od sorodnikov do sorodnikov, dokler nas pod streho niso vzeli sosedje. Ne spomnim se, kako dolgo smo tam stanovali. Vem pa, da smo se vrnili domov potem, ko je oče od nekod privlekel nekaj desk in za silo prekril del hiše, da smo lahko imeli sobo ter kuhinjo.

V usodnem letu 1944 sva z bratom našla v gredi eno prav zanimivo in lepo stvarco ter jo hitro vzela v obdelavo. Brat se jo je lotil z majhnim krepelcem in udaril po njej. Prijazna igračka se je ob močnem puku razletela in nama planila v obraz. Nagonsko sva stekla proti hiši. Na poti so naju prestregli partizani, ki so bili ravno v vasi in naju odpeljali po prvo pomoč k njihovemu zdravniku. Potem pa naju je sosed s konjsko vprego odpeljal v bolnico v Stari trg, kjer sva bila skoraj tri mesece. Prve dni nisem dojemal, kaj se z menoj dogaja. Ker nisem videl, nisem bil siguren, ali sem pri zavesti ali ne. Po nekaj dneh pa mi je oče povedal, da zdravniki pravijo, da ne bom več videl. Ko sva se z bratom vrnila domov, sem bil predvsem jaz deležen velike pozornosti vaščanov. Hodili so k nam, se postavljali predme in močno mahali z rokami, da bi ugotovili ali vidim. Če sem rekel, naj ne mahajo tako močno, da me ne bo odnesel veter, so navdušeno vzklikali: "saj vidi!". Ko pa je postalo jasno, da ne bom več videl, je bilo splošno mnenje vaščanov, da bi bilo bolje, da bi me ubilo. Ena od vaščank je mami celo svetovala, naj me zastrupi.

Po vojni so vrstniki pričeli hoditi v šolo. Zame je bilo jasno, da v domačo šolo pri sv. Trojici pač ne morem. Takrat še ni bilo integracije invalidov. In četudi bi bila, bi šel v šolo, kjer se je drenjalo pet razredov v isti učilnici. A oče je nekje izvedel, da obstaja v Zemunu šola za slepe in tja poslal vlogo za sprejem. Čez čas je prišel odgovor, vendar ne iz Zemuna, temveč iz Zavoda za slepo mladino v Ljubljani. Za ta Zavod prej nismo niti vedeli, pa tudi sicer se je po vojni začelo vračati slovenske slepe iz Zemuna v Ljubljano.

Odhod v Zavod sem nestrpno pričakoval, ker me je silno zanimalo, kako slepi pišejo in berejo. Zanimale pa so me tudi druge reči, o katerih je pripovedoval oče, ko se je vrnil z ogleda Zavoda. Ko pa sem končno po dolgem čakanju prišel v Zavod za slepo mladino, kot se je takrat imenoval, sem bil čisto izgubljen. V tako veliki hiši nisem še nikoli stanoval, niti kaj takega nisem videl, zato se nikakor nisem znašel. Ker sem v Zavod prišel dva meseca po pričetku šolskega leta in ker o šoli nisem imel pojma, se v redno delo nisem mogel hitro vključiti. Zato so me skupaj s petimi drugimi (najbrž podobnimi), razvrstili v pripravljalni razred, to je v predšolski oddelek. Z rednim šolanjem sem pričel v naslednjem šolskem letu, ko sem imel skoraj že devet let.

Takrat je bil zavod zaprtega tipa, kar pomeni, da gojenci Zavoda nismo smeli izven zavodskega obzidja. To sicer ne pomeni, da nismo imeli prav nikakršnega stika z zunanjim okoljem, so pa bili ti stiki, kolikor jih je bilo, organizirani in nadzorovani s strani Zavoda. Tako smo na primer večkrat imeli šahovska srečanja z učenci Osnovne šole

Vič in z gojenci Doma Malči Beličeve. Izmenjavali smo se tudi na kulturnih prireditvah, vendar pri teh srečanjih ni prihajalo do neposrednih stikov. V Zavodu smo bili z vsem preskrbljeni in tako nismo imeli nobene potrebe, da bi se sami za čem prizadevali, razen za učenje. Domov smo hodili le v zimskih in letnih počitnicah, bolj poredko tudi med državnimi prazniki. S strani Zavoda ni bilo zaželeno, da bi pogosto hodili domov. Disciplina je bila »vojaška« in zato kaznovanja za neposlušnost kar pogosta. Tisti, ki so mlajši prišli v Zavod ali so bili manj »uporni«, so lažje prenašali zavodski red, ki pa je na njih verjetno zapustil večje posledice v nesamostojnosti. Tisti, ki pa so prišli v Zavod starejši in so imeli »trdnjšo hrbtenico«, so disciplino Zavoda težje prenašali in zato bili večkrat v navzkrižju z zavodskim redom. Kasneje se je izkazalo, da so se ravno ti "manj ubogljivi lumpi" v življenju najboljše znašli. Postali so predsedniki ali tajniki raznih društev, pa tudi v domačem okolju so se dobro uveljavili.

Druga plat Zavoda pa pokaže, da je nudil učencem v njihovem razvoju tudi veliko pomembnih aktivnosti, ki jih ne bi v tistem času dala nobena druga šola. Že dejstvo, da nikjer drugje ne bi bil sprejet na šolanje v osnovni šoli, razen v tem Zavodu, pove veliko. Zavod nam je nudil razvijanje specialnih spretnosti, kot so tip, prostorska predstava, orientacija v prostorih ter v mestu in podobno. Tip smo razvijali z oblikovanjem predmetov iz gline, s tem pa smo razvijali tudi občutek za obliko predmetov in razmerja med njimi. Pri urah ročnega dela smo izdelovali uporabne predmete, kot so mreže, cekarji in še drugo. V zadnjem letniku smo delali v politehnični delavnici. Fantje smo pridobivali spretnosti v uporabi orodja: kladiva, klešče, žage, dleta in podobno. Dekleta pa so se učila plesti jopice, rokavice in podobno.

Imel sem dva sošolca, ki sta izgubila roki v zapestju in nastal je problem, kako ju naučiti brati. Najprej so poskusili učenje branja z ostanki rok (ni šlo), nato z nogami (ni šlo), nato so odkrili, da z ustnicami najbolj napredujeta pri učenju. Tako sta z ustnico brala učno snov skozi vso osnovno šolo. Učitelji tistega časa so se zares zavzeli za vsakega učenca posebej in ga skušali pripeljati do usposobljenosti, ki so zagotavljale uspešnost pri pouku. V ta namen so sami izdelali mnogo pripomočkov za pouk, na primer reliefne zemljevide. Kdor je hotel, se je lahko v Zavodu učil tudi igrati na različne inštrumente. Nekateri nadarjeni so igrali tudi po štiri inštrumente in nekaj od njih je kasneje ustvarilo svoje ansamble, ki so še danes znani v Sloveniji in zunaj njenih meja.

Ob koncu šolanja v Zavodu mi je sošolec Gusti zaupal, da namerava iti študirat na gimnazijo in potem naprej na fakulteto. V tej želji in nameri sem se mu takoj pridružil. Povedati to na glas, pa je bilo takrat »bogokletno« dejanje, saj so slepe takrat usmerjali le v telefonijo ali v najboljšem primeru v maserstvo. Za študij v gimnaziji ali fakulteti pa učitelji v Zavodu takrat niso imeli posluha. Ko je najina namera po študiju le prišla na dan, so naju učitelji prepričevali, naj nikar ne greva študirat, ker je to težko, ker tega ne bova zmogla ipd. Po najinem vztrajanju so pristali in nama nudili precej pomoči pri pripravah za sprejemni izpit na gimnazijo.

Po prvem letniku oziroma takratnem petem letniku gimnazije, so naju praktično čez noč poslali iz ljubljanskega Zavoda v takratni Dom slepih v Škofjo Loko, češ, da v Zavodu nimajo prostora še za naju. Prizadeta tudi zato, ker so škofjeloški Dom prikazovali takrat kot nekaj slabega, sva odpotovala tja. Ravnateljčino zagotavljanje, da je vse urejeno in naju čaka soba s toplo vodo itd., se je izkazala za neresnično, saj tam nihče ni vedel, da prihajava. No, vseeno so naju sprejeli in uredili šolanje v škofjeloški gimnaziji. Tu so se učitelji in zlasti sošolci zelo angažirali in nama pomagali.

Tri mesece pred koncem gimnazije sem dobil prvi magnetofon. Kaj je to takrat pomenilo, se ne da povedati. Sedaj sem lahko samostojno pisal maturitetno nalogo. Gradivo za to nalogo pa mi je posnela kasnejša, oz. zdajšnja žena, v kateri sem imel vedno veliko oporo in pomoč.

Malo pred koncem gimnazije je takratna Zveza slepih in slabovidnih organizirala posvet strokovnjakov različnih smeri, da bi se ugotovile primerne možnosti študija za slepe. Bili so mnenja, da bi slep morda lahko delal v kateri izmed strok, v tisti, iz katere so izhajali pa nikakor ne. Izjema je bil mlad pravnik iz Iskre Kranj (Jože Humar), ki pa je menil, da bi slep pravnik lahko opravljal določena dela v večji gospodarski organizaciji, če bi se mu dodelilo ustrezno delo. Tega mnenja sva se z Gustijem oprijela in se vpisala na Pravno fakulteto. Res da sva imela kot pripomoček pri študiju magnetofon, ampak kaj, ko sva imela samo en trak, za posamezen predmet pa bi potrebovala vsaj tri. Pa tudi, če bi jih imela, bi nama moral nekdo študijsko gradivo posneti. Trakov se takrat v trgovini ni dobilo, Zveza slepih pa je imela omejene možnosti uvoza. Posameznik pa je lahko pripeljal čez mejo le, če je dokazal, da ima v tujini sorodnike, ki so mu ta trak podarili. V nasprotnem primeru so cariniki tak trak zasegli kot tihotapsko blago. K sreči naju je rešila kolegica Judita Vižintin, ki je bila pripravljena prebirati gradivo in skupaj z nama študirati, naju spremljati po opravkih in drugih opravilih. Po letu in pol njene požrtvovalne pomoči, nama je priskočil na pomoč kolega Marjan Marinšek, znan kot začetnik prireditve »Pika nogavička« v Velenju, pa tudi fotograf svetovnega slovesa. Obema sem izredno hvaležen za njuno požrtvovalnost, saj v takratnih razmerah brez njune pomoči ne bi mogel končati šolanja.

Tik pred koncem študija sem se poročil ter se kasneje preselil k ženi v Center slepih v Škofjo Loko, kjer je bila ona zaposlena. Tukaj so me zaposlili za določen čas in mi tako omogočili, da sem lahko opravljal prakso na Občinskem sodišču v Škofji Loki, kjer sem po nalogu sodnika pisal koncepte sodb ali sklepov. V tem času sem vzporedno pričel poučevati družbeno politično ureditev na Srednji šoli za telefoniste v Centru slepih, kar so mi po končani praksi spremenili v redno delovno razmerje s polovičnim delavnikom, drugo polovico pa sem opravljal pravniška dela za celoten Center. Zaradi obvezne pedagoške izobrazbe pri učenju na šoli sem se vpisal na Pedagoško akademijo in po diplomiranju delal le kot učitelj.

V tem času se je naša družina razširila na hčerko in kasneje na sina, zato smo začeli s pomočjo kreditov zidati hišo, da bi se izselili iz najemniškega stanovanja. Pri tem sva z ženo veliko sama delala. Ona je pogosto pripravljala malto in jo vozila do zidarja, jaz pa sem največkrat dovažal opeko. Kasneje sem v glavnem sam »poštemal« za vodovodne cevi ter kopal jarke za napeljavo vode, elektrike, telefona in kanalizacije. Takrat se je to delalo s krampom in lopato. Ker takrat še nismo imeli avtomobila, žena pa je delala veliko (včasih tudi ponoči) sta mi večkrat pomagala takrat šest, sedem ali osem let stara otroka, da smo šli po opravkih. Še zdaj ne vem, kako smo našli vse tiste trgovine v Ljubljani, za katere še zdaj prav ne vem kje so.

Sedaj, ko sva oba z ženo upokojenca, poleg publikacij, ki jih izdaja Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije, preberem tudi kakšno knjigo, kar mi omogoča moj računalnik s prilagojeno opremo. Računalnik mi je v veliko pomoč tudi takrat, ko pripravljam nove akte ali predloge sprememb nanje za društva in zveze, katerih član sem. Računalnik mi omogoča tudi veliko stikov s prijatelji in znanci saj si preko računalnika z njimi dopisujem ali pogovarjam. Od časa do časa pa zaidem še v delavnico, kjer imam dobro lesno kombinirko, s pomočjo katere sem naredil že precej

uporabnih izdelkov kot na primer: pručke, cvetlična stojala, pasje ute, dve vrtni sedežni garnituri, police, karnise in mnogo drugega. Z nekaterimi sem sodeloval tudi na treh razstavah.

[Na vrh](#)

3. **POPOTNIŠKI UTRINKI: Zaradi ene zvezde**

Avtorica: Marinka Drinovec

Urednica rubrike: *Metka Pavšič*

Nikoli nisem videla zvezdnatega neba. Videla pa sem, ko sem bila otrok in še mlada eno, tisto največjo zvezdo – Danico, ki je tudi Večernica. Veselila sem se množice zlatih zvezd na modrem svodu Štrosmajerjeve katedrale v mojem rojstnem Đakovu. Lahko sem jih videla, ker so bile bliže. V cerkvi v Ribnici na Dolenjskem, kjer je krščen moj oče, oba brata in sestra, je prav tako svod ladje moder in posut z zvezdami. Svetišča Karnaka v Egiptu, stara okoli 3500 let, so ohranila v svoji višini močno modrino polno zvezd. »Nikjer še nisem videl toliko zvezd,! Nad največjimi so manjše in še manjše, nešteto jih je,« je vzdihoval moj mož, ko smo se ponoči vzpenjali na goro Sinaj. Te zvezde je videl tudi Mojzes. Nemogoče je ostati ravnodušen pred veličastvom vesolja. In zvezde s svojo svetlobo obvladujejo prostor in čas.

Prepričana sem, da je Abraham bil pod zvezdnim nebom, ko je zaslišal božji glas: »Zapusti svojo deželo...« Verjamem, da so vsi veliki ljudje, katerih imena je zapisala zgodovina, šli »iz svoje dežele«, za svojimi vizijami v neznano, in niso dvomili v izpolnitev svojih ciljev. Dosegali so jih z velikimi napori. Vplivali so na svoje sodobnike, marsikdaj na cele narode, Prinašali so napredek ali škodo - ali oboje, blagor in pogubo.

In kakšna so moja potovanja? Rada grem »iz svoje dežele«, iz svojega vsakdanjika. Najpogosteje se odločam za smer jugovzhod, kjer so sledi začetkov evropske civilizacije, ne branim se pa tudi mlajše dediščine. Ker samo podoživljam poti zgodovine, raje kot o potovanjih govorim o mojih po-potovanjih

Dokler sva bila z možem še mlajša, bolj spretna in samozavestna, sva potovala v lastni režiji. Zdaj, ko sva oba v pokoju in je več časa za potepanje raje prepuščava organizacijo turističnim agencijam. To je po eni strani varneje, po drugi pa se ne da ogledovati po mili volji tistega, kar je najbolj zanimivo. Gotovo so tudi ta turistična potovanja z leti vse bolj vprašljiva. Vprašujem se ali se mi »izplača« tak finančni zalogaj zdaj, ko samo izjemoma še kaj zagledam, pa še to nejasno. Mi ni vseeno tudi, če zaviram skupino s svojo počasno hojo ali ogledovanjem. Potem se spomnim, da imam od vsakega popotovanja veliko lepih vtisov in dobrih izkušenj. Pa me spet potegne na novo rajžo.

Moja potovanja imajo tri radostna in vznemirljiva obdobja:

Prvo je priprava, zbiranje in prebiranje literature o izbrani deželi, največ seveda o krajih ki jih bomo obiskali,
drugo je samo potovanje in
tretje, zbiranje glasbe za film, ki ga je mož posnel na poti ter dopolnjevanje znanja o tem, kar smo si ogledovali.

Naj se osredotočim samo na glavno obdobje, na samo potovanje.

Če bi štela samo tisto, kar v teh »velikih dneh« zares vidim, bi bil seštevek boren. Z enim očesom z minimalnim vidnim poljem ob določeni svetlobi in močnem kontrastu včasih še zagledam obrise, sence proti ozadju, največkrat proti obzorju. Pa kako sem srečna, kadarkoli kaj zagledam! Strehe, zvoniki krošnje, obrisi gora, svetel ovratnik, vitraž ... - vse v moji svetlo-temni tehniki, saj barv ne vidim. K sreči nejasno sliko dopolnjujejo razlage vodnika in spremljevalca. Lastne podatke dobim od tal pod nogami, zvokov, vonjav, največ pa daje dotik. V večini muzejev ne plačam vstopnine in

mi dovolijo tipati razstavne predmete. Razen seveda onih zaprtih v vitrinah. Ko sem s prsti spoznavala antične grške kipe, njihovo lepo držo, prepoznavala izraze njihovih obrazov, so mi privrele solze ganjenosti. Neznansko doživetje je, čeprav včasih naporno, hoditi po krajih velikih dogodkov, dotakniti se tistega, kar je preživel tisočletja, strmeli nad znanjem in ustvarjalnostjo, potrpežljivostjo in domiselnostjo, lepoto in praktičnostjo, velikanskim in miniaturnim, kar je ustvarjal človek v davnih časih. Naravne lepote in posebnosti so vedno vključene v programe, jih pa vodniki samo pokažejo in jih navadno ne opisujejo, saj so tako samoumevno vidne.. Jaz pa nadlegujem spremljevalca z množico vprašanj.

Ni pomembno, kaj in kako natančno vidijo sopotniki, moja doživetja so velika!

Nenazadnje so na potovanjih privlačna srečanja z ljudmi, s sopotniki in domačini. To so tudi srečanja z novimi svetovi. Pred desetletji se mi je dogajalo, da sem se zastrmela v oči, katerih sij je osvetljeval obzorja. To so bile oči - zame resnične zvezde s svojimi prostranstvi. Danes tudi takih zvezd ne vidim več, prepoznavam pa jih na drug način, nič manj lep. To se zgodi, denimo, ko se naša turistična skupina pri ogledovanju premika. Jaz ostanem na mestu in čakam moža, ki vneto snema. Če je kakšen pozoren sopotnik, mi poda roko in dohitiva skupino. Če takega sopotnika ni, ostanem še brez razlage vodnika. Moj privilegij je, da na ta način pridem v stik z ljudmi z empatijo, ki se ne bojijo dotakniti slepega. Takšna pomoč ostane včasih le bežna skupna minuta in hvaležnost samo z moje strani. Večkrat pa preraste v zanimivo znanstvo, ki živi in razveseljuje oba »udeleženca«.

Že mnogo let je preteklo, odkar sem videla svojo edino zvezdo in me je presunila neskončnost vesolja. Počasi spoznavam neznana prostranstva na modrem planetu in svetlobo v temi v svoji bližini. Doumela sem, da smo vsi zvezde, kadar naša svetloba ožari oči ali srca drugih.

[Na vrh](#)

4. INTEGRACIJA: Nova knjiga o vzgoji in izobraževanju slepih in slabovidnih v Sloveniji

Avtorici:

Izr.prof.dr. **Darja Kobal Grum**, Oddelek za psihologijo, Filozofska fakulteta v Ljubljani

Mag. **Barbara Kobal**, Inštitut RS za socialno varstvo, Ljubljana

Konec oktobra 2006 (preteklo leto) je izšla knjiga z naslovom Zagotavljanje enakih možnosti za vzgojo in izobraževanje slepih in slabovidnih otrok v Sloveniji. Knjiga zapolnjuje praznino znanstvenih in strokovnih publikacij v Sloveniji, saj je prva, ki sistematično obravnava problematiko vključevanja slepih in slabovidnih otrok v redne vrtce in šole. Urednici sva k sodelovanju povabili večje število priznanih in dolgoletnih sodelavcev, učiteljev, staršev in predstavnikov nevladnih organizacij. Odzvali so se skoraj vsi in tako je svoje ideje in izkušnje prispevalo skupaj dvaindvajset avtoric in en avtor.

Knjiga je sestavljena iz treh vsebinskih sklopov. V prvem sklopu, z naslovom 'Konceptualni in sistemski poskusi zagotavljanja enakih možnosti', se Barbara Kobal, Darja Kobal Grum in Ingrid Žolgar Jerković ukvarjajo s pojmovanjem in normativnim urejanjem enakih možnosti v mednarodnih določilih in konceptih inkluzije, nato se Barbara Kobal in Darja Kobal Grum poglobljata v celovito zgodnjo obravnavo slepih in slabovidnih otrok in njihovih družin, Mirjana Hafnar, Natalija Vovk Ornik, Tatjana Murn, Barbara Kobal in Darja Kobal Grum pa na koncu prvega sklopa predstavijo normativni okvir vzgoje in izobraževanja od predšolske vzgoje do srednješolskega izobraževanja v Sloveniji in tujini ter aktualne podatke o slepih in slabovidnih otrocih v Sloveniji, od postopka usmerjanja do konca srednješolskega izobraževanja.

Drugi sklop knjige obravnava vsebinsko zasnovo in izvedbo prizadevanja za zagotavljanje enakih možnosti v Sloveniji. V tem poglavju so zbrana znanja in izkušnje različnih profilov, ki v Sloveniji delajo s slepimi ali slabovidnimi otroci, učenci, dijaki in njihovimi starši. Vsaka strokovnjakinja oziroma strokovnjak je iz svojega zornega kota posredovala svoje izkušnje in znanja, ki jih je nemalokrat pridobila zgolj na osnovi lastnih predvidevanj in opazovanj. Še posebej je to značilno za poglavje, ki se nanaša na osnovno šolo, saj je v njem predstavljen prvi primer integriranega otroka, ki je slep.

O zgodnji obravnavi, ki je sicer v Sloveniji brez systemske podlage, sta spregovorili Katjuša Koprivnikar in Danica Lipuš, dolgoletni sodelavki Zavoda za slepo in slabovidno mladino Ljubljana. Strokovne prispevke o integraciji slepega otroka na predšolski ravni je, v koordinaciji svetovalke za predšolske otroke s posebnimi potrebami v ljubljanskih vrtcih Metke Šter, podala skupina, ki timsko deluje v vzgojnem procesu slepega integriranega otroka. Prispevke so napisale Ana Mislej, Nuša Lasič, Jana Suhadolnik, Tamara Rakar in Simona Kumše.

Poglavje o osnovni šoli predstavlja pionirsko delo pedagoških delavk osnovne šole (podružnične in centralne enote) v občini Divača, ki jo obiskuje prvi integrirani otrok, ki je slep. Poglavje so napisale Ada Škamperle, Milojka Uršič, Andreja Trobec, Mirjam Frankovič Franetič, Nataša Savič, Damijana Gustinčič in Nives Cek. Na koncu drugega poglavja pa je predstavljena še vloga nevladnih organizacij. Zvezo društev slepih in slabovidnih ter področnih društev je predstavil Milan Bobinski, predsednik mariborskega društva, delo in vizije skupine staršev za samopomoč pa Cilka Trobec, vodja skupine pri Zvezi društev slepih in slabovidnih.

Tretji sklop predstavlja sklepno poglavje, ki sva ga urednici poimenovali 'Ko postane zagotavljanje enakih možnosti samo po sebi umevno', kjer predstaviva temeljne ugotovitve avtoric in avtorja knjige in priporočila za zagotavljanje enakih možnosti slepih in slabovidnih otrok v slovenskem prostoru. Avtorice in avtor ugotavljajo, da je za to, da bodo imeli slepi in slabovidni otroci enake možnosti za vzgojo in izobraževanje, potrebno vsaj prilagoditi slovensko zakonodajo evropski, systemsko zagotoviti celovito zgodnjo obravnavo slepih in slabovidnih otrok in njihovih družin, omogočiti delovanje večtirnega vzgojno izobraževalnega pristopa, systemsko izhajati iz potreb otroka in posledično zagotoviti ustrezno tehnološko in digitalno učno opremo, upoštevati heterogenost populacije slepih in slabovidnih in s tem ustrezno povečati obseg dodatne strokovne pomoči, uvesti svetovanje in izobraževanje za učitelje in starše, opolnomočiti starše in systemsko zagotoviti učitelja/koordinatorja za povsem slepe otroke.

Namen publikacije je torej orisati sodobne načine vzgoje in izobraževanja slepih in slabovidnih otrok v Republiki Sloveniji od rojstva pa do konca srednje šole,

predstaviti možnosti, ki se pri tem ponujajo, prikazati vloge javnih in zasebnih organizacij v tem procesu ter nakazati smernice za nadaljnje delo tako znanstvenikov, strokovnjakov kot tudi staršev in predstavnikov nevladnih organizacij. Zato je monografija v prvi vrsti namenjena pedagoškim delavcem, spremljevalcem, članom komisij za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami, zdravstvenim delavcem, socialnim delavcem in drugim strokovnjakom, ki so kakorkoli vpeti v sistem vzgoje in izobraževanja slepih in slabovidnih otrok. Namenjena je vsem, ki sodelujejo v procesih normativnega urejanja vzgoje in izobraževanja slepih in slabovidnih otrok in mladostnikov. Kot študijski pripomoček bo knjiga dobrodošla tudi študentom različnih družboslovnih, humanističnih in zdravstvenih smeri, seveda pa bo po njej segel tudi marsikateri starš ali sorodnik slepega ali slabovidnega otroka. Več informacij o knjigi lahko dobite na elektronskem naslovu: barbara.kobal@guest.arnes.si.

Vir:

Kobal Grum D., Kobal B., ur. (2006). Zagotavljanje enakih možnosti za vzgojo in izobraževanje slepih in slabovidnih otrok v Sloveniji. Ljubljana: DEMS.

[Na vrh](#)

5. DOBRO JE VEDETI: Oblike in videz brajeve pisave

•• •••••• •• •••••••••• •••••••••• •••••••••• •••••••••• ••••••••••

Avtor: Marino Kacic

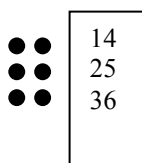
•••••• •••••••• ••••••

Za pismenost slepih sta pomembni dve prelomnici: prva je Braille-ov izum brajeve pisave leta 1825, ko so slepi vstopili v svet pismenih. Druga je Schönherr-jev izum elektronske brajeve celice leta 1973, ko so slepi vstopili v svet informacijske tehnologije. Z vse večjim vključevanjem ljudi z okvarami vida med polnovidne ljudi prihaja s strani slednjih do vedno večjega zanimanja o tem, kako izgledajo brajeve črke, kaj pomenijo določene pike, katere pike so za določeno brajevo številko ipd. To me je vzpodbudilo k pisanju članka, kjer predstavljam: klasično 6-točkovno brajevo pisavo in novejšo računalniško 8-točkovno brajevo pisavo. Obe obliki prikažem v grafični obliki z namenom predstavljanja in približevanja videčim ljudem.

Pisava je poleg ustnega izročila drugi najpomembnejši način sporazumevanja med ljudmi in sredstvo, ki omogoča shranjevanje in prenos podatkov. Nekatere pisave omogočajo zapis zlogov (kitajske pismenke, Sumerski klinopis ...), abecedne pisave pa omogočajo zapis fonemov / glasov v obliki črk. Pri Sumerskem klinopisu je na primer risba očesa lahko pomenila oko ali gledati ali kaj drugega. V abecednih pisavah pa se načeloma za vsak pomen uporablja svoja beseda (Enciklopedija, 2007). Tudi braillova (poslovenjeno brajeva) pisava je navadna abecedna pisava saj je predviden enako kot pri latinici za vsako črko svoj znak, več črk sestavlja besedo, več besed stavek... Vsak stavek ima ustrezna ločila in se drži slovničnih pravil. Edina razlika je v tem, da je brajeva pisava reliefen zapis in v osnovi namenjena za taktilno branje (branje s konicami prstov), medtem ko je običajna grafična pisava slikovno zapisana in namenjena vizualnemu odčitavanju (branje z očmi). Oseba, ki vidi pa se lahko nauči vidno odčitavat tudi brajev zapis.

Klasična (6-točkovna) brajeva pisava

Braillovo pisavo (poslovenjeno brajico) je sestavil Louis Braille okrog leta 1825. Danes jo uporablja večina slepih ljudi po svetu. Brajica ima za osnovo brajevo celico (pokončni pravokotnik) v kateri je šest pik: dva stolpca po tri pike oziroma trije vodoravni pari. To omogoča 64 različnih kombinacij pik. Kombinacija dveh ali več pik sestavlja določeno črko, številko, matematični znak ali drugi ustrezní znak (Gerbec, 1999). Pike poimenujemo s številkami od 1 – 6, glede na njihovo lego v teh dveh stolpcih oz. brajevi celici in sicer:

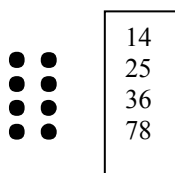
Slovenska klasična brajeva pisava

Leta 1974 so v Zvezi društev defektologov Jugoslavije – tiflološka sekcija Slovenije zbrali različne do tedaj uporabljene brajeve znake za Slovensko abecedo z namenom

poenotiti Slovensko brajevo pisavo v zborniku: Znaki za slovenski jezik, matematiko z geometrijo in kemijo (Rožanc, 1974). Danes ta izbor velja za standardno Slovensko brajevo pisavo.

Računalniška (8-točkovna) brajeva pisava

Pri razvoju računalniške brajeve pisave je bil ključen Nemški inženir Schönherr, ki je leta 1973 izumil in patentiral Prvi brajev element na svetu, ki je lahko prikazal in izbrisal brajeve znake. Bistvo tega izuma je gibljiva brajeva celica, kjer se pike glede na poslane podatke dvignejo ali spustijo. S tem je bil izpolnjen predpogoj za razvoj brajevih zaslonov s katerimi so slepi dobili dostop do sveta informacij (Kačič, 2006). Schönherr je najprej 22.12.1973 patentiral (prvo elektronsko) brajevo celico, ki je imela 6-točk. Že leta 1975 pa je patentiral brajevo celico z 8-točkami (Handytech, 2005). Razvil jo je tako, da je osnovnemu 6-točkovnemu brajevemu sistemu (2 stolpca po 3 pike), dodal spodaj še dve piki in tako dobil 2 stolpca po 4 pike oziroma 4 vodoravne pare pik. S tem se je povečala možnost kombinacij pik iz 64 na 255 v eni celici. Prav za toliko se je povečalo število možnih brajevih znakov (Wikipedija, 2007). Računalniška (8-točkovna) brajeva pisava poimenovana s številkami je videti takole takole:

Slovenska računalniška brajeva pisava

Leta 1992 je Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije začela projekt računalniškega opismenjevanja za slepe in slabovidne v Sloveniji. Poleg nakupa prvih brajevih zaslonov in organiziranja prvega tečaja za slepe za uporabo računalnikov, je oblikovala tudi strokovno skupino (vodja je bil Boris Koprivnikar), katere naloga je bila oblikovati 8-točkovno brajevo pisavo za Slovenski jezik. Na osnovi Nemškega sistema in izhajajoč iz Slovenske klasične brajeve pisave so izdelali predlog za 8-točkovno računalniško brajevo pisavo, ki je s sprejemom upravnega odbora Zveze slepih in slabovidnih Slovenije ter registracijo pri Zavodu za standardizacijo RS, postala Slovenska računalniška brajeva pisava.

Uspešen prehod, ki je potekal tako rekoč istočasno z ostalimi Evropskimi državami je bil za kratek čas s tem zaključen. Že v letih 1995 pa je podporna tehnologija za slepe sledila razvoju računalniške tehnologije in prešla iz DOS operacijskega sistema na MS Windows operacijski sistem. Ta prehod ni bil tako lahek, pravzaprav se v marsičem še danes po desetih letih pri nas še ni dokončal. Če ostanem le pri standardizaciji brajeve pisave: s preходом na MS Windows operacijski sistem so se s časoma spremenile tudi računalniške kodne tabele za vzhodno Evropske pisave iz 852 v 1250, kar med drugim pomeni, da je omogočeno veliko več znakov kot v prejšnji računalniški kodni tabeli. S tem se je odprla tudi možnost za določitev ostalih znakov v Slovenski 8-točkovni brajevi pisavi, ki jih prej ni bilo možno definirati/uporabljati zaradi omejene kodne tabele 852. Žal zaradi znanih Slovenskih karakteristik pa te možnosti še nismo izkoristili. Morda je pri tem dobro to, da so v tem času izdelali univerzalno evropsko kodno tabelo (euro-unicode), ki je že vključena v čitalnik zaslona Jaws. Sam sem jo nekaj časa poskusno uporabljal. Tabela je razširjena in ima vključene novejšje matematične in

računalniške znake ter dobro deluje. Narediti je potrebno le nekaj prilagoditev na Slovensko brajico kot so: šumniki, premakniti iz šeste v osmo piko znak za število in še nekaj drugih popravkov. Predlagam, da euro-univerzalno brajevo kodno tabelo s prilagoditvami, prevzamemo kot osnovo za standardizacijo Slovenske računalniške (8-točkovne) brajeve pisave, ki bo tako temeljila na Windows (ANSI) kodni tabeli 1250.

Kako izgleda Slovenska abeceda v brajevi pisavi

črka	pike	⠠	črka	pike	⠠	črka	pike	⠠
a	1	⠠	j	245	⠠	t	2345	⠠
b	12	⠠	k	13	⠠	u	136	⠠
c	14	⠠	l	123	⠠	v	1236	⠠
č	16	⠠	m	134	⠠	z	1356	⠠
d	145	⠠	n	1345	⠠	ž	2346	⠠
e	15	⠠	o	135	⠠	q	12345	⠠
f	124	⠠	p	1234	⠠	x	1346	⠠
g	1245	⠠	r	1235	⠠	y	13456	⠠
h	125	⠠	s	234	⠠			
i	24	⠠	š	156	⠠			

Opomba k tabeli s črkami: V tabeli so prikazane male črke. Veliko črko dobimo tako, da tej črki dodamo sledeče pike: pri 8-točkovni brajici, mali črki dodamo še 7 piko. Pri 6-točkovni pa pred malo črko dodamo predznak s 4 in 6 piko.

Kako izgledajo številke v Slovenski brajevi pisavi

št.	6-točk	6-točk	8-točk	8-točk	št.	6-točk	6-točk	8-točk	8-točk
1	#1	⠠	18	⠠	6	#124	⠠	1248	⠠
2	#12	⠠	128	⠠	7	#1245	⠠	12458	⠠
3	#14	⠠	148	⠠	8	#125	⠠	1258	⠠
4	#145	⠠	1458	⠠	9	#24	⠠	248	⠠
5	#15	⠠	158	⠠	0	#245	⠠	2458	⠠

Opomba k tabeli s številkami: Razlika med 6-točkovnimi in 8-točkovnimi brajevimi številkami je v tem, da sta v prvem primeru za eno številko potrebna dva znaka (npr. #1), za 8-točkovno brajevo pisavo pa je le en znak (npr. 1) in je tako analogna številkam zapisani v črno belem tisku. Številko od drugih brajevih znakov loči 8 pika, ki je specifična za številke v Slovenski računalniški (8-točkovni) brajici. Vendar v svetu obstajata dva sistema: eden, ki uporablja 8 piko kot znak za število in drugi, ki uporablja 6 piko kot znak za število. Iz tega razloga je v zgornji kodni tabeli grafičen prikaz brajeve številke prikazan s 6 piko, kar ni značilnost Slovenskih števil v računalniški brajevi pisavi. Kljub temu sem to uporabil, da bi lahko grafično prikazal brajev zapis črk in števil za videče bralce. Pisave v digitalni obliki za grafičen prikaz brajeve pisave v Slovenskem jeziku pa kolikor je meni znano nimamo.

Viri

- Enciklopedija. <http://paleografija.sl.wikivx.biz/>. Spletna stran obiskana; 25.2.2007.
- Gerbec I. (1999). Braillova pisava in opismenjevanje slepih. V: Gerbec. Naš zbornik ob 80. letnici zavoda. Ljubljana: Zavod za slepo in slabovidno mladino Ljubljana.

- <http://www.handytech.de/company-history.htm>. Stran obiskana: 16.9.2005.
- <http://www.louisbrailleschool.org/font.htm>. Stran obiskana: 12.10.2005.
- http://sl.wikipedia.org/wiki/Braillova_pisava. stran obiskana: 25.2.2007.
- Kačič, M. Louis Braille, brajeva pisava in računalnik. V: Rikoss (ISSN 1854-4096), let. 5, šte. 1 / 2006. <http://www.zveza-slepih.si/rikoss>
- Rožanc C. (1974). Znaki za slovenski jezik, matematiko z geometrijo in kemijo. Ljubljana: Zveza društev defektologov Jugoslavije – tiflološka sekcija Slovenije.

[Na vrh](#)

6. SPLETNA DOSTOPNOST: Spletne strani, ki omogočajo obisk 20% dodatne populacije

Avtor in sodelavec: *Davor Krajec*

Predstavitev v spletu je danes za gospodarski in negospodarski sektor neizogibna nuja, če želijo slediti sodobnim trendom. Vsi projekti izdelave spletnih strani temeljijo na skrbnem načrtovanju strukture ter zasnovi sofisticirane grafične podobe. Večina pa v tem procesu pozablja na 20 % populacije, ki ima pri uporabi spleta določene posebne potrebe. Skrajni čas je, da del procesa izdelave spletnih strani, postane tudi zagotovitev univerzalne spletne dostopnosti.

V letošnjih izdajah RIKOSS-a boste do podrobnosti spoznali svet spletne dostopnosti. Svetovni splet naj bi bil kot globalna baza znanja na razpolago vsem, kadarkoli in kjerkoli ne glede na vrsto posameznikovih posebnih potreb ali vrsto uporabljene podporne tehnologije. Družba je pisana množica posameznikov. Mnogi med njimi imamo različne posebne potrebe, ki nam nemalokrat otežujejo enakovredno izkoriščanje možnosti, ki jih ponuja svetovni splet. Temeljno vodilo razvoja bi morala biti univerzalna dostopnost, vendar ne samo iz tehničnega vidika zagotavljanja dostopnosti, temveč s poudarkom na uporabnosti in ustrezni uporabniški izkušnji. Posamezniku s posebnimi potrebami naj bi svetovni splet služil kot orodje, ki omogoča vse tisto, kar lahko koristi uporabnik, ki ni prikrajšan za to ali ono nezmožnost. Leto 2007 sta Evropski parlament in Svet Evropske unije razglasila za evropsko leto enakih možnosti, in le upamo lahko, da bo univerzalna spletna dostopnost začela dobivati tisto pravo vrednost, ki bi morala biti že zdavnaj samoumevna.

Najpogosteje se ob omembi univerzalne dostopnosti spletnih strani pojavi asociacija na dodatne stroške ter dve temeljni vprašanji: zakaj sploh narediti spletne strani dostopne in kako jih narediti ter komu bo to sploh koristilo? Odgovor na vprašanji bom podal skozi vse štiri prispevke, ki se bodo zvrstili v letošnjem letu. Drugega vprašanja se bom lotil že kar na začetku. Dojemanje odgovora se bo izkristaliziralo skozi predstavitev življenjskih zgodb petih oseb; Petra, Nine, Janeza, Katje in Gregorja, ki imajo marsikaj skupnega. vsak od njih ima bodisi težave z vidom, sluhom, motorične omejitve ter kognitivne in jezikovne omejitve, nekateri celo kombinacijo več omejitev. vse omejujejo nedostopne spletne strani; čeprav so ljudje kot vsi ostali, jim je ta pravica kratena.

Kako narediti spletne strani dostopne, bo predstavljeno skozi množico samostojnih tehnik, ki jih je mogoče uporabiti na vsaki spletni strani. Podroben tehnični prikaz s primeri bo dostopen na spletni strani revije RIKOSS. Služil bo kot referenčni priručnik vsem, ki bodo pripravljene svoje spletne strani narediti dostopne tako, da bo vsak od naših petih prijateljev lahko samostojno in brez ovir uporabljal vse ponujene možnosti.

Peter je sposoben 26-letnik, ki je pred štirimi leti ustanovil lastno podjetje za finančno svetovanje. Živi na obrobju obmorskega mesta skupaj s svojim dekletom. Pogled na svet skozi njegove oči je drugačen. Seveda tu nimam v mislih kakšnih filozofsko revolucionarnih pogledov. Peter ima protanopijo (to je motnja v barvnem vidu, pri kateri se zaznavata le dve barvi). V njegovem primeru gre za nezmožnost ločevanja rdeče in zelene (rdečo barvo vidi kot zelo temno, skoraj črno). Kot zanimivost lahko povem, da mu je njegovo dekle zasnovalo poseben sistem označevanja oblačil. Na diskretnih

mestih je označena barva posabeznega oblačila npr. s črko R za rdečo in TZ za temno zeleno barvo. Na ta način Peter natančno ve, katera oblačila so barvno skladna.

Narava njegovega dela zahteva dnevno rabo spleta. Njegova povezava na splet je za današnje razmere prav predpotopnik 56K, kar v praksi pomeni 28K. To dejstvo je Petra postavilo v položaj, kjer je primoran uporabljati alternativne brskalnike, ki spletne strani prikazujejo izključno v tekstovni obliki (brskalnik Links, ki vsebino prikazuje v obliki kompleksnih tabel). Več o samem Linksu si oglejte na: <http://links.sourceforge.net>. Posluhuje pa se tudi uporabe brskalnika Opera, ki omogoča nalaganje strani v ozadju, poleg tega lahko le s stiskom tipke izključi prikaz slik, kar je nujno glede na njegovo povezavo na splet.

Nina, dijakinja zadnjega letnika gimnazije, živi skupaj z mamo v enosobnem stanovanju. Pri premagovanju učne snovi ji pomaga njena osebna tutorica. Dodatno pomoč kljub slepoti potrebuje predvsem zaradi svoje izjemne volje do učenja. Vse tekstovne knjige ima v zvočni obliki na kasetah, v zadnjem času pa jih je vse več tudi v formatu mp3, kar ji omogoča poslušanje tudi na njenem iPodu (prenosni predvajalnik zvočnih in video vsebin podjetja Apple). Nina ni slepa od rojstva. Z mamo se velikokrat pogovarjata, kako je bilo še v času sveta v barvah. Nerada pa se pogovarja o vzroku, ki ji je vzel vid in s tem posledično tudi barve. Imela je namreč prometno nesrečo, v kateri je izgubila očeta in, kot da to ni zadostna tragedija, ostala je tudi brez vida.

Kljub težki življenjski preizkušnji je Nina povsem podobna svojim vrstnicam. Del svojega prostega časa prebije na spletu, kjer prek spletnih trgovin kupuje zvočne knjige in vse mogoče novotarije, ki so pri najstnikih tako priljubljene. Spletni nakupi pa za slepo osebo seveda niso enostavni, čeprav na drugi strani premostijo stresne situacije pohoda z belo palico do železniške postaje in upanje na prijaznost mimoidočih ter iskanje strpnega prodajalca, ki bi bil pripravljen pomagati slepemu človeku pri nakupu. Nina pri opravljanju svojih spletnih nakupov uporablja zadnjo različico zaslonskega bralnika JAWS, ki je združljiv z Internet Explorerjem. JAWS uporablja napredno sintezo govora, ki tekst pretvori v govor. Posamezna spletna stran je s strani JAWS-a brana od vrha navzdol, in to ne v grafični obliki, ki je poznana videčim, temveč v čisti HTML-kodi.

Janez, 62-letni upokojeni vietnamski veteran z nazivom generalmajorja, živi v stari meščanski vili. Prav neverjetno, kako je vsak del vile urejen, kot iz škatliice. Janez je bil v vojski od svojega osemnajstega leta. Vsekakor bi lahko bil še vedno tam, če ne bi pred desetimi leti doživel možganske kapi, ki ga je dobesedno prisilila v upokojitev. Posledice kapi so najbolj prizadele njegovo desno roko, ki je povsem negibna, leva pa se nenehno trese.

Janez uporablja precej star prenosnik z nameščenim Red Hat Linuxom, po spletu brska s pomočjo Firefoxa, elektronsko pošto pa bere prek Evolutiona (<http://www.gnome.org/projects/evolution/>). Prenosnikov zaslon je 13-palčni, s prikazano sliko 1024 x 768 pik. Vid mu ne predstavlja večjih ovir, zaradi možganske kapi se mu dogaja, da oči včasih ne sledijo hitrim spremembam na zaslonu. Zaradi težav z rokami si je Janez omislil dodatno samostojno razširitev tipkovnice. Tako ima omogočeno lažjo uporabo smernih tipk v kombinaciji s tipkama Pg-Up in Pg-Dn, kar mu omogoča, da s funkcionalnejšo roko hitreje navigira po spletnih straneh. Do upokojitve ni imel stika s spletom. Danes pa je že dodobra izurjen. Prišel je že tako daleč, da je ustanovil svojo novičarsko skupino, ki združuje vojaške veterane.

Katja je 30-letna močno slabovidna receptorica, zaposlena v mednarodni hotelski verigi. Živi na obrobju mesta skupaj s svojo hčerko in sinom. Za delo z računalnikom je precej zvezirana. V veliko pomoč pri prilagoditvah prikazane zaslonske slike ji je njen

sodelavec Edvard, ki se izjemno trudi poenostaviti njeno delo z računalnikom. Pred enim letom je njihovo celotno podjetje prešlo na novejši operacijski sistem MS Windows XP z integriranim spletnim brskalnikom Internet Explorer. Edvard ji je ustrezno povečal zaslonsko pisavo in zamenjal barvno shemo prikaza, da ni več tako obremenjujoča za oči. Katja uporablja 21-palčni LCD-zaslon, toda kljub temu v zaslon gleda iz razdalje le nekaj centimetrov. Sama priznava, da ji 8-urno delo za računalnikom povzroča bolečine v križu. Da bi si jih olajšala, se je vpisala na večerno vadbo joge.

Katjina hčerka Maja je pravi navdušenec nad uporabo spleta. Sama že redno piše blog, katerega pa Katja lahko bere, šele odkar ji je Edvard dodatno vgradil funkcijo povečave pisave in menjavo barvne sheme. Edvard pa le ni vsemogočen; na Katjino vprašanje, zakaj ne more povečati pisave na spletni strani CNN-a, je žal prišel do zaključka, da to ni mogoče, ker je spletna stran zasnovana z absolutnimi velikostimi pisave. Zaradi tega Katja CNN-ove strani ne obiskuje več. To pa seveda ni edina črna ovca, še veliko jih je.

Gregor je sin odvisnika od drog, ki je od rojstva slep. Rodil se je tri mesece pred rokom, po rojstvu je bil šest tednov priklopljen na respirator. Zdravniki so mu pripisali le 10 % možnosti preživetja. Danes je star 31 let.

Zaposlen je na posebnem delovnem mestu v klicnem centru, kjer opravlja funkcijo posrednika med gluhih klicatelji, ki želijo komunicirati z določeno osebo. Sistem deluje na sledeči način. Gluha oseba pokliče v klicni center s pomočjo posebne naprave ali računalnika. Nato vpiše ime in številko osebe, s katero želi komunicirati. Gregor pokliče željeno osebo in ji pove, da ima klic gluhe osebe prek njihovega klicnega centra. Karkoli gluha oseba napiše, Gregor prebere prek brajevega zaslona ALVA, ki tekst izpisuje v obliki brajevih celic v realnem času. Karkoli željena oseba pove, Gregor napiše gluhi osebi, in to z izjemno hitrostjo 110 besed na minuto.

Ravno tako pa Gregor uporablja brajev zaslon pri uporabi spleta. Vsebinsko bere na enak način, kot na delovnem mestu bere, kar mu napišejo gluhi klicatelji. Pri tem uporablja tekstovni spletni brskalnik Lynx (<http://lynx.browser.org/>) v DOS-ovem celozaslonskem načinu.

Namen petih predstavljenih življenjskih zgodbe je dati jasen odgovor dvomljivcem in nepoučenim, ki ne vedo, za koga sploh ustvarjati dostopne spletne strani. Veliko bralcev in tudi pisec teh vrstic se pri uporabi spleta srečuje s podobnimi problemi kot naših pet prijateljev.

Svetovni splet ni inovacija stoletja le za ljudi brez posebnih potreb, temveč je inovacija za vse ljudi. Prav malo je potrebno, da najdemo tudi zakonsko osnovo, ki omenja enako pravico za vse. V ZDA, Avstraliji ter Veliki Britaniji imajo področje univerzalne dostopnosti podkrepljeno zakonsko, Slovenija pa bi lahko sprejela v uporabo vsaj 10 osnovnih smernic univerzalne dostopnosti, ki si jih lahko ogledate na spletni strani RIKOSS-a.

Kako narediti spletne strani univerzalno dostopne, bomo spoznavali v preostalih treh izdajah RIKOSS-a. Vsaka uporabljena tehnika za dvig spletne dostopnosti bo predstavljena s tehničnega vidika s primeri. Jasno bo predstavljeno, komu in na kakšen način določena prilagoditev pomaga. Vse, ki si želijo spoznati svet univerzalne dostopnosti, pa vabim k obisku spletne strani RIKOSS-a, kjer se v tem času že nahajata dve temeljni priporočili s poglobljenim opisom. Prepričan sem, da bo RIKOSS s tem in prihodnjimi članki vzpodbudil razvijalce spletnih strani, da univerzalna dostopnost postane del vsakega projekta izdelave spletne strani. Vesel bom, če boste postali promotorji spletne dostopnosti. Le skupaj nam lahko uspe ustvariti dostopen splet.

7. NAMIGI IN NASVETI: Nastavimo evro kot privzeto valuto na našem računalniku, Kako do mape Moji dokumenti?

Avtor in sodelavec: *Brane But*

25. Nastavimo evro kot privzeto valuto na našem računalniku

V prejšnji številki Rikoss-a smo se naučili, kako enostavno natipkamo znak za evro s pomočjo kombinacije tipk (AltGr+e). Sedaj, ko smo se dokončno poslovili od slovenskega tolarja, pa je dobro, da svoj računalnik nastavimo tako, da bo prilagojen evru. Privzeta valuta na našem računalniku naj bo torej naša nova uradna valuta.

Postopek je naslednji:

- Poiščimo in odprimo Nadzorno ploščo (Control Panel) – to lahko storimo preko menija Start.
- Na Nadzorni plošči odprimo meni Področne in jezikovne možnosti (Regional and Language Options), kjer so v podoknu zavihki Področne možnosti, Jeziki in Dodatno.
- Pri zavihku Področne možnosti, kjer imamo pri Standardi in oblike (možnost vpliva na to, kako nekateri programi oblikujejo številke, valute, datume in čas) nastavljeno »slovenščina«, kliknemo gumb Po meri.
- Odpre se podokno z zavihki Števila, Valuta, Ura in Datum). Kliknemo zavihek Valuta (Currency) in pri možnosti Valutni simbol, kjer imamo sedaj nastavljeno SIT, odpremo spustni meni in izberemo znak za evro (€).
- Spremembo potrdimo s klikom na gumb Uporabi (Apply) In nato še kliknemo gumb V redu (OK). Opazili bomo, da se je znak iz prejšnje valute v novo spremenil tudi na ostalih poljih podmenija Valuta.
- Sedaj še kliknemo gumb V redu (OK), da zapremo okno.

Tako smo evro nastavili kot privzeto valuto našega računalnika, kar nam bo zagotovo prišlo prav v programih kot so MS Word in MS Excel.

26. Kako do mape Moji dokumenti?

Recimo, da se je v našem računalniku nekaj zamešalo in ne najdemo ikone Moji dokumenti (My Documents), jo pa moramo nujno odpreti, da poiščemo nek dokument v tej mapi. Kako lahko hitro pridemo do te mape oz. do okna z našimi dokumenti?

Postopek je zelo enostaven in preprost:

- odpremo meni Start (s klikom na gumb Start na skrajni levi strani vrstice stanja ali pa preko tipkovnice s tipko Windows, ki se nahaja med tipkama Ctrl in Alt);
- v meniju Start poiščemo in kliknemo oz. odpremo Zaženi (Run);
- (namesto na način iz prvih dveh korakov lahko okence Zaženi (Run) odpremo zelo enostavno s kombinacijo tipk windows+r);
- vtipkamo piko (.) in kliknemo gumb V redu (OK) oz. pritisnete Enter – in odpre se nam mapa Moji dokumenti.

[Na vrh](#)

8. NOVOSTI IZ INVALIDSKEGA VARSTVA: Gibalna oviranost slepih otrok

Avtor in sodelavec: *Brane But*

Velika oviranost pri slepoti – gibalna oviranost – doslej v slovenski zakonodaji ni bila opredeljena. Kot gibalno ovirane so bile zakonsko opredeljena le osebe, ki imajo prirojene ali pridobljene okvare, poškodbe gibalnega aparata, centralnega ali perifernega živčevja. Gibalna oviranost se odraža v obliki funkcionalnih in gibalnih motenj. Gibalna oviranost slepim osebam zakonsko ni bila priznana.

Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije si je že vrsto let prizadevala, da bi bila gibalna oviranost zakonsko priznana tudi za slepe osebe, pri tem je bila zelo aktivna tudi skupina staršev slepih in slabovidnih otrok za samopomoč. V decembru 2006 je bila dosežena sprememba za slepe otroke.

Sprejete in objavljene so bile spremembe in dopolnitve Pravilnika o kriterijih za uveljavljanje pravic za otroke, ki potrebujejo posebno nego in varstvo (Ur. list RS, št. 129/2006 z dne 12.12.2006), veljati so pričele naslednji dan po objavi. S tem pravilnikom se določajo kriteriji za opredelitev otrok, ki potrebujejo posebno nego in varstvo ter sestava, delo in plačilo zdravniških komisij, ki dajejo mnenja v postopkih za uveljavljanje pravic za otroke, ki potrebujejo posebno nego in varstvo po zakonu o starševskem varstvu in družinskih prejemkih.

2. odstavek 3. člena tega Pravilnika, ki opredeljuje gibalno ovirane otroke, razlikuje: a) zmerno gibalno ovirane otroke, b) težje gibalno ovirane otroke in c) težko gibalno ovirane otroke. Točka c) po novem glasi:

»(c)Težko gibalno ovirane otroke: otrok ima malo uporabnih gibov, samostojno gibanje ni možno oziroma ima težko funkcionalno motnjo obeh rok ali je brez rok. V celoti je odvisen od tuje pomoči. Funkcionalno težko gibalno ovirane otroke: slepi otroci do 10. leta starosti, otroci s težko kardiorespiratorno insuficienco in otroci s trajno intenzivno terapijo na domu (totalna paranteralna prehrana, dializa, umetna ventilacija) ter otroci s kombinirano težjo gibalno motnjo ali težjo motnjo v duševnem razvoju.«

Slepi otroci do 10. leta starosti so po novem torej opredeljeni kot funkcionalno težko gibalno ovirani otroci.

[Na vrh](#)

9. OGLASNA DESKA: Center dostopnosti – Windows Vista

Avtor: Davor Krajec

Se še spominjate prihoda revolucionarnega Windows 3.0 davnega leta 1990? Kar na enkrat je črno-belo DOS-ovo okno zamenjal lično dodelan grafični vmesnik z ikonami v barvah. S tem je računalniški svet dobil tudi novo »zverinico« - miško, brez katere si danes dela z računalnikom ni več mogoče predstavljati, če le imamo nekaj malega ostanka vida. Vsem znan prikaz pisave ClearType je prav tako zaživel z Windowsi 3.0.

Od prihoda Windows XP je minilo že več kot pet let. Vsi, že precej nestrpni, smo konec januarja končno dočakali splavitev novih oken, imenovanih Windows Vista. O postopku namestitve ne bom izgubljal besed, ker sem prepričan, da so ga sposobni namestiti že mladi nadebudneži iz prvega triletja devetletke.

Do danes še nisem spoznal osebe, ki je nova Vista s svojo izjemno dodelano podobo ne bi fascinirala. Človek kar ne more verjeti, da je to Windows in ne Apple OS X s svojim GUI-jem Aqua (GUI: graphic user interface). GUI Avalon je s svojim učinkom stekla res pohvale vreden.

Kaj hitro pa nas naši mlinčki postavijo na realna tla. Kajti če niste ponosen lastnik kakega izmed dvojedrnih procesorjev in zmogljive grafične kartice, lahko preprosto pozabite na prosojnost, efekt stekla in 3D prikaz aktivnih oken. Naj vam predstavim, kako »požrešna« so nova okna. Minimalne zahteve po Microsoftovo:

- procesor 800 Mhz s 512 Mb rama
- trdi disk kapacitete 20 Gb, 15 Gb za namestitev Viste
- grafična kartica SVGA
- CD-ROM.

Ker pa bo Vistinih izpeljank več (Home Basic, Home Premium, Business, Ultimate, Enterprise), so po Microsoftovo priporočljive zahteve za Visto Home Basic:

- procesor 1 Ghz s 512 Mb rama
- trdi disk 20 Gb
- grafična kartica s podporo za DirectX 9 in vsaj 32 Mb rama
- CD/DVD-ROM
- Zvočna kartica.

V primeru, da se odločite za namestitev na tako šibek sistem, vam toplo priporočam, da si predhodno s spleta namestite Windows Vista Upgrade Advisor (<http://www.microsoft.com/windows/products/windowsvista/buyorupgrade/upgradeadvisor.mspx>), s pomočjo katerega se boste lažje odločili.

Zahteve za Visto Home Premium, Business in Ultimate (Enterprise ne bo v prosti prodaji, zato je ne omenjam, namenjena bo namreč zgolj podjetjem):

- procesor 1 Ghz z 1Gb rama
- trdi disk 40 Gb
- grafična kartica s podporo DirectX9 in vsaj 128 Mb rama
- zvočna kartica
- CD/DVD-ROM.

Svoja priporočila sem prihranil za konec. Moj mlinček s procesorjem 2 Ghz Centrino in 1 Gb rama se je prav pošteno mučil z Visto Ultimate, ko pa sem uporabljal še novi ZoomText 9.1 Beta, je bilo delo prav mučno, skoraj nemogoče. Glede na to, da vas

večina uporablja programe za zaslonsko povečavo ali zaslonske bralnike, je moje priporočilo naslednje:

- procesor z najmanj 2 Ghz
- 1,5 Gb rama ali več (optimalno 2 Gb)
- najmanj 160 Gb prostora na trdem disku (15 Gb naj bo vedno nezasedenih!)
- grafična kartica z 256 MB rama
- zvočna kartica 5.1
- DVD-ROM.

Zgornje zahteve je na prenosnikih zaenkrat, vsaj z vidika velikosti trdega diska, nemogoče doseči. Predstavil pa vam bom trik, s katerim lahko bistveno pohitrite delovanje Viste na prenosnikih in namiznih sistemih s šibkejšimi zmogljivostmi. Vse, kar potrebujete, je dovolj zmogljiv USB-ključek kapacitete 1Gb ali več. Po vstavitvi ključka v USB-režo se odpre pogovorno okno, kjer je treba izbrati zadnjo izmed možnosti – ReadyBoost. Sistem ReadyBoost omogoča, da kapaciteto USB-ključka uporabimo kot predpomnilnik za izmenjevalno datoteko. Prednost USB-ključka v primerjavi z diskom je v bistveno hitrejšem dostopnem času, kar doprinese do občutne pohitritve delovanja sistema.

Novosti v Visti je ogromno, za predstavitev vseh bi bil celoten obseg RIKOSS-a komaj dovolj. Izpostavil pa bom mojo najljubšo. Sistem iskanja v Visti je dodelan do potankosti, že na samem start izbirniku je polje za hitro iskanje, in sicer programov, datotek in vsega ostalega. Vpišemo le začetnih nekaj črk in start izbirnik nam postreže z ustreznim seznamom. S tem odpade zamudno iskanje programov in datotek, ki smo jih ustvarili že pred časom.

Bolj podrobno pa si bomo ogledali Ease of Access Center ali center dostopnosti, kot se bo imenoval v slovenski različici Viste. Na policah jo boste našli predvidoma konec marca.

Svet centra dostopnosti boste najhitreje ugledali s pritiskom windows tipke in črke U. Pozdravil vas bo ženski glas in vam postregel z osnovnimi navodili za nadaljnje izvajanje prilagoditev. Ker smo revija, namenjena slepim in slabovidnim, bom predstavil izključno prilagoditve, namenjene nam. Nekatere so vam že poznane iz prejšnjih oken, vendar ne bo odveč, če si vse skupaj ponovno ogledamo.

Kontrasten prikaz zaslonske slike vključimo tako, da seveda najprej odpremo center dostopnosti (to vam je sedaj že znano) ter pod Quick Access to common tools s pomočjo tipk ALT + U izberemo Set up High Contrast. Izberemo Color Sheme s tipko ALT + C in s pomočjo smernih tipk izberemo zeleno shemo; izbiro potrdimo z ENTER. S stiskom tipk ALT + L omogočimo bližnjico, s pomočjo katere vključimo ali izključimo kontrastni način. Bližnjica je levi ALT + levi SHIFT + PRINT SCREEN. Nastaviti je mogoče tudi zvočno ali sporočilno opozorilo, ko vključimo/izključimo kontrastno shemo. **Pripovedovalca** (Narrator) celotnega dogajanja na zaslonu vključimo s tipko ALT + N. Presenečeni boste nad izginotjem dosedanjega robotskega glasu, ki ga je nadomestil mehak ženski glas. Zelo uporabno, vredno preizkusa.

Zvočni opis video vsebin je mogoče uporabiti, če so avtorji določenega videa to možnost ponudili. Pod kategorijo Explore all settings s tipko TAB izberemo Use the computer without a display in potem ENTER. Pod Hear text read aloud s tipko ALT + I vključimo zvočni opis.

Sprememba velikosti pisave je ena izmed najpogostejših prilagoditev, ki se je poslužujemo slabovidni. V centru dostopnosti jo najdemo pod kategorijo Explore all settings; s tipko TAB in ENTER omogočimo kategorijo Make computer easier to see. Z ALT + Z odpremo okno za povečavo pisav in ikon ter določimo velikost 96 DPI s pomočjo tipk ALT + D ali 120 DPI s tipko ALT + L. Ostane nam samo še potrditev, do katere pridemo s tipko TAB in potrdimo z ENTER.

Povečevalna lupa žel ni bila deležna sprememb. Še vedno ne omogoča celozaslonske povečave. Uporaba je precej okorna, priporočam jo le v skrajni sili. Da pa ne bo razočaranje preveliko, sem v nujni po zaslonskem povečevalniku za Visto še pred izidom ZoomTexta 9.1 našel zelo uporabno lupo, ki zgledno deluje. Ne potrebuje enormnih sistemskih sredstev, mogoče pa jo je prilagoditi lastni uporabi. Možnosti so izjemne. Najdete jo na spletnem naslovu <http://www.workerscollection.com/wcollect/english/html/index.html>.

Izklop animacij bo marsikomu poenostavil sledenje dogajanja na zaslonu, po drugi strani pa rahlo pospešil delovanje sistema. Animacije najhitreje spravite v »hibernacijo« tako, da se ponovno dokopljete do Explore all settings ter s TAB in ENTER izberete Use the computer without a display; ostane vam le še stisk tipk ALT + W, vse skupaj še shranite z ALT + S.

Določitev trajanja pojavitve opozorilnih sporočil, predvidevam, da pozoren bralec že obvlada osnovne korake, zato jih ne bom več ponavljal. S tipko ALT + X pridemo do padajočega izbirnika, kjer izberemo trajanje pojavitve. Možnosti so od 7 sekund do nepotrebnih 5 minut.

Center dostopnosti seveda ne ponuja zgolj predstavljenih prilagoditev. Iz lastnih izkušenj vem, da se človek največ nauči z raziskovanjem, zato vas od tu dalje puščam na milost in nemilost širokega spektra možnosti centra dostopnosti. Če odkrijete kako zares inovativno pogruntavščino Viste, bom več kot vesel, če mi jo boste posredovali.

Ideja Billa Gatesa, da se bo delo z računalnikom korenito spremenilo, se počasi že kaže skozi sistem prepoznave govora v Windows Visti. Žal pa moram že na začetku razkriti žalostno dejstvo, da upravljanje računalnika v slovenskem jeziku še lep čas ne bo mogoče. Ukazovati računalniku z govorom je prav navdušujoče. Velika verjetnost še bolj masovne uporabe računalnikov je na vidiku, čeprav si je to komaj mogoče predstavljati. Priključite mikrofona, odprite center dostopnosti (windows tipka + U), izberite kategorijo Use computer without a mouse or keyboard, odprite povezavo Use Speech recognition in končno Start Speech Recognition. Od povsem nove uporabniške izkušnje vas loči le še čarovnik z nekaj koraki. Ker gre za novost Windows Viste, si le utrgajte delček svojega prostega časa in sledite interaktivnemu tečaju. Po prvih spoznavnih korakih boste lahko že z vašim lastnim glasom poslali elektronsko sporočilo prijateljem na drugem koncu sveta. Zagotavljam vam, da je postopek dokaj hiter, predvsem pa učinkovit. Ne bo se vam treba ukvarjati s korigiranjem teksta, enostavno boste rekli send in sporočilo bo poslano prejemniku. Če pa vas računalnik ne bo ubogal, ga lahko naučite, da bo bolje prepoznaval vaš glas. Dodam le še rek vaja dela mojstra. Ne obupajte.

Rojstvo Windowsov je bilo v Ameriki. Skrajno čudno bi bilo, če bi Microsoft pozabil na izredno visoko stopnjo varnosti. Prav zastrašujoče je dejstvo, da je pri razvoju sistema varnosti v Windows Visti sodeloval tudi urad za nacionalno varnost. Rezultat restriktivnega pristopa boste kaj hitro opazili v obliki nadležnih opozorilnih oken ob vsakem zagonu programa, ki zaradi tega ali onega razloga ni po všeči Viste. Ta sistem so poimenovali UAC – User Account Control. Jaz ga poimenujem »big brother

message«. Prostor za razmišljanje ob tem je odprt, in ni jih malo, ki bodo enostavno rekli: »Vista, ne hvala.« Črn scenarij bi lahko bil, da je vsak korak uporabnika Viste skrbno evidentiran, kar pa seveda sploh ni tako nemogoče, če le pogledamo iz paranoičnega Bushevega aspekta. Vista obeta veliko, le čas bo pokazal, ali je to tisto pravo. Veseli pa me, da je za dostopnost zgledno poskrbljeno. Microsoft je dokazal, da vse bolj razume posebne potrebe posameznikov.

[Na vrh](#)

10. NOVIČKE: nov Jaws 8.0, nov Talks 3.1 za slepe in slabovidne

Avtor: Robert Hrovat Merič

JAWS za Windows 8.0

Decembra 2006 je izšla nova verzija priljubljenega bralnika zaslona za slepe. Seveda tudi ta verzija omogoča poleg uporabe govorne (Eloquence ali Slovenskega Govorca), uporabo kateregakoli brajevega zaslona. Seveda so to omogočale že predhodne različice programa. Nova različica pa se odlikuje predvsem po boljšem manevriranju po internetnih straneh, lažja berljivost predstavitvenih datotek (PowerPoint), izgovarjanje naglasnih znamenj itd.. Poleg tega ima nova različica vgrajene nekatere izboljšave in popravke kot na primer:

sinteze
tudi

a) Jaws 8.0 podpira operacijske sisteme: Windows 2000, Windows Media Center Edition (MCE), Windows XP Home/Pro, Windows 2003 Server. Če pa uporabljate starejši operacijski sistem (Windows 95/98/98SE/Me), pa morate uporabljati Jaws 7.10, saj zadnja različica Jawsa 8.0 ne podpira več starejših operacijskih sistemov.

b) Izboljšave pri govornem delu: večja podpora sintetizatorjem govora. S pomočjo posebnega ukaza (INSERT+ PUŠČICA NAVZDOL) omogoča lažje branje kratkih besedil z uporabo SAPI 5 sintetizatorjev. Omogočeni novi sintetizatorji govora RealSpeak Solo, ki omogočajo bolj realističen zvok glasu.

c) Izboljšave v aplikacijah: Navidezno okno in navidezna kontrola (ta funkcija je že nekaj časa na voljo, vendar je v tej različici še bolj izpopolnjena), Navigacija v Internet Explorer 7 s pomočjo tako imenovanih »Tabov«, Nova funkcija tipkovnice v Internet Explorer-ju, Novi in spremenjeni ukazi na tipkovnici, lažje branje videza programov (skin-ov) s pomočjo barve besedila ali atributov besedila, razširjeno pogovorno okno Jaws iskanja.

d) Druge inovacije: Spreminjanje nastavitvev programov, spreminjanje narečja sintetizatorjev, črkovanje numeričnih podatkov, pametno branje besed, posodobljeno branje spletnih strani z vsebino dinamičnega tipa, posebne črke v Microsoft Word, drugačno branje tabel in opisa tabel v Microsoft Wordu, prikazovanje oznak (puščice) v Microsoft Wordu, branje komentarjev, glave in noge v Microsoft Wordu, prepoznavanje barve pisave in atributov besedila v Microsoft Excelu.

Glede na izkušnje nekaterih uporabnikov Jaws 8.0 lahko rečem, da se zdi nova različica programa precej bolj uporabna kot starejše različice. Nakup Jawsa in več informacij dobite pri Miški d.o.o. www.miska.si

Vir: <http://www.freedomscientific.com>

Nuance Talks 3.1

Večina slepih in slabovidnih se je že spoznalo s programom Talks, ki deluje na telefonih znamke Nokia 3650 oz. telefonih z Symbian operacijskimi sistemi. Seveda je od prvih verzij programa preteklo že kar nekaj časa in tudi v tej smeri je velik napredek. Mobilna tehnologija hitro napreduje in v zadnjem času so precej razširjeni mobilni telefoni s sistemom Symbian tretje generacije. Ker je delovanje teh mobilnikov precej drugačno od njihovih predhodnikov, so se pri podjetju Nuance odločili, da razvijejo nov program Talks 3.1. Ta (in tudi starejše verzije) so v veliko pomoč tudi slabovidnim, saj ima program vgrajeno zaslonko povečavo, ki pomaga marsikateremu slabovidnemu uporabniku.

Prednosti Talksa 3.1 (izšel je decembra 2006) so naslednje:

a) Podpora novim tehnologijam: je prvi bralnik zaslona, ki podpira Symbian serije 60 3rd edition, podpira tudi vse nove tehnologije WAP, UMTS, WLAN. Omogoča več sintetizatorjev govora; poleg Eloquence tudi RealSpeak v več jezikih.

b) Nove funkcije; možnost da določite, da vam Talks sam pove kdo vas kliče po določenem številu sekund in to se lahko ponavlja toliko časa, dokler ne odgovorite na klic. Avtomatsko prebiranje prejetih sporočil (sporočilo se avtomatsko prebere in po koncu branja vas program vpraša, če naj ponovno prebere). Možnost definiranja različnih nastavitvev za določene aplikacije. Boljša združljivost WAP tehnologije s Talks-om. Možnost različnih nastavitvev za brano in črkovano besedilo. Različne nastavitve za branje števil (števila lahko berete v obliki celotnega števila, dveh števil naenkrat, ali pa posameznih števil). Ponavljanje besed za tiste, ki uporabljate T9 vnos besedila (vnos s pomočjo slovarja). Določite lahko poseben čas, kdaj je bila tipka Talks po nesreči pritisnjena in program ta pritisk ignorira. Podpora raznim aplikacijam IM+ (Instant Messenger), Wayfinder, slovarji itn...

Talks 3.1 deluje na telefonih, ki podpirajo operacijski sistem Symbian OS S60 3rd Edition. Zaenkrat podpira telefone: Nokia N91, Nokia N80, Nokia N73, Nokia N71, Nokia E70, Nokia E61, Nokia E60, Nokia E50, Nokia 5500 in Nokia 3250.

Program Talks je možno kupiti v dveh različicah: standardna in profesionalna različica. Pri profesionalni različici dobimo zraven še nekaj uporabnih programov, a je zaradi tega cena višja. Tisti, ki imate katerokoli prejšnjo verzijo Talks-a in želite nadgraditi na novejšo stane 100 EVROV. Kupite ga lahko pri podjetju Miška d.o.o. www.miska.si

Vir: <http://www.nuance.com/talks/>

[Na vrh](#)

=====

Oblika, ime in vsebina e-revije RIKOSS so avtorsko zaščiteni. Protizakonito je kopiranje, posredovanje ali kakršna koli drugačna uporaba brez pisnega dovoljenja uredništva.

Revijo ste v skladu s 45a. členom Zakona o varstvu potrošnikov prejeli na osnovi vaše prijave na spletnih straneh revije Rikoss ali na osnovi vaše ali prijateljeve elektronske prijave. V primeru, da ste pomotoma dobili e-revijo vas prosimo, da nam sporočite in IZBRISALI vas bomo iz seznama naročnikov.

Predloge/pripombe, naročila/odjavo, [pišite na uredništvo](#).

© 2002-2007, [Uredništvo Rikoss](#), [Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije](#)